

Burgerschapsonderwijs in het dna van de school

De nieuwe wet voor burgerschapsonderwijs moet duidelijkheid bieden aan scholen over wat zij hun leerlingen mee dienen te geven als het gaat om burgerschap. Maar is dat ook zo? Peter Warnders (adviseur public affairs VBS) en Dico Baars (adviseur public affairs Verus) zetten de belangrijkste zaken op een rijtje. En vertellen waar de Onderwijsinspectie op gaat letten.

Tekst
Martijn de Graaff

Meer info, mail naar
helpdesk@vbs.nl

Dico Baars ziet dat scholen verschillend kijken naar burgerschapsonderwijs. 'Dat leerlingen leren spelen op het speelveld van onze democratische samenleving is wat mij betreft de essentie. In die opdracht zitten drie dimensies. De eerste is de politiek-democratische, bijvoorbeeld hoe onze democratie werkt, wat er in de grondwet staat en hoe de Eerste en Tweede Kamer functioneren.' Baars noemt dit de harde kant van burgerschapsonderwijs. 'Het gaat dan om kennisoverdracht. Tegelijk is het meer dan dat.

Burgerschapsonderwijs kent ook een sociale en morele dimensie, die sterk raken aan de levensovertuiging en visie van een school. Dat maakt burgerschapsonderwijs nooit neutraal, omdat het zich altijd afspeelt in de context van de school.'

Burgerschap is geen vak

Deze benadering heeft gevolgen voor de manier waarop burgerschapsvorming zichtbaar gemaakt kan worden in school. 'Burgerschapsonderwijs heeft zowel meetbare als merkbare kanten', vult Peter Warnders aan. 'Zo kun je leerlingen toetsen op de kennis over staatsinrichting. Maar hoe breng je het merkbare in kaart, hoe ga je dat meten? Zoals Dico zegt, het gaat om het voorbereiden van jongeren op hun rol in de maatschappij. Het gaat om de normen en waarden van een school. Burgerschap is dan ook geen vak, de school moet in alle aspecten kunnen laten zien welke normen en waarden ze meegeeft. Staatsinrichting kun je nog bij maatschappijleer geven, de rest zit in het dna van de hele school. Dit vereist een brede aanpak.'

Baars is het daar helemaal mee eens. 'Inderdaad, het is niet een vak dat je een uurtje in de week geeft en dat je daarna kunt afvinken. Het onderscheid dat Peter maakt, meetbaar en merkbaar, is daarom een hele goede. Iedereen kent de drieslag van Gert Biesta: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Burgerschapsvorming raakt sterk aan die

‘Burgerschap is geen vak voor een uurtje per week’

laatste twee functies van onderwijs. Je reikt de tools aan waarmee een leerling - vanuit zijn of haar persoonlijke, zich ontwikkelende, identiteit - leert zich te verhouden tot de samenleving. En dat is onlosmakelijk verbonden aan de manier waarop je naar de wereld kijkt.’

Een zelfbewust verhaal

Collega's van Baars helpen scholen hun burgerschapsonderwijs vorm te geven. ‘Dat begint met het in kaart brengen van wat er al is. Scholen zijn vaak verbaasd dat ze al heel veel doen, zonder zich daar bewust van te zijn. Vanuit die analyse kan een school naar een visie en een plan werken.’

‘Het belangrijkste is dat je als school weet wie je bent en wat je je leerlingen wilt meegeven’, vult Warnders aan. ‘Zorg dat je dat als school eerst helemaal helder hebt en inventariseer wat er al gebeurt. Schrijf dan je eigen verhaal.’ ‘Een zelfbewust verhaal’, vervolgt Baars. ‘Doe je wat de samenleving en het ministerie van je willen? Of heb je een eigen verhaal te vertellen? We zien dat zelfbewuste scholen zich anders opstellen ten opzichte van de omgeving en de inspectie. Deze scholen stappen niet in de valkuil van het meten = weten en het afvinken van checklists. Zij begrijpen heel goed dat burgerschapsvorming een andere aanpak vereist.’

Herkenbaar zijn

In de nieuwe wet zijn er meerdere ijkpunten waar de Onderwijsinspectie aan toetst. Warnders ziet nog steeds veel onduidelijkheid. ‘Voor de zomer heeft de inspectie een aantal nieuwe scholen afgewezen vanwege hun beleid op burgerschap. Kamerlid Bisschop heeft daar vragen over gesteld aan de minister. Als je de antwoorden bekijkt, kun je er nog steeds geen vinger achter krijgen waarom die scholen zijn afgewezen.’ De vraag is dus: hoe gaat de Onderwijsinspectie de nieuwe wet interpreteren bij het beoordelen van burgerschapsonderwijs? ‘Zoals Dico en ik al aangaven, je moet als school allereerst duidelijk hebben beschreven wat je visie is en wat je gaat doen. Dat moet zichtbaar en herkenbaar zijn in de school. Maar, wat is nu meetbaar? Hoe kun je laten zien dat een leerling goed geoefend heeft als burger? In hoeverre kan de inspectie hierover echt oordelen?’

‘Inderdaad, wees samenhangend en doelgericht’, zegt Baars. ‘Als bestuur moet je je beseffen dat je bij

burgerschapsonderwijs zelf veel kunt invullen. Maar, het is niet vrijblijvend. Als school heb je echt iets te doen. Nogmaals, het gaat om context, visie en je populatie. Kijk naar de wereld om je heen, dan zie je dat er genoeg te doen is. En, we zijn geneigd leerlingen in termen van risico's te definiëren. We moeten ze niet in een hokje willen plaatsen, nodig hen uit om mee te denken en mee te praten. Ook dat is burgerschapsonderwijs. Boor het enthousiasme aan, ga daarmee aan de slag.’

Warnders heeft ook een belangrijke tip. ‘Een goede visie en plan van aanpak zijn belangrijk, uiteindelijk moeten je docenten dat uitvoeren. En moeilijke discussies in de klas kunnen voeren, bijvoorbeeld over vrijheid van meningsuiting. Ondersteun je leerkrachten.’

Tip: Lees op pagina 6 hoe De van Oldenbarneveltschool in Rotterdam burgerschapsonderwijs geeft.

Politieke werkgroep onafhankelijke profielorganisaties

De onafhankelijke profielorganisaties Verus, VBS, VOS/ABB, VGS en ISBO vertegenwoordigen de volledige breedte van de onderwijssector. Door middel van een gezamenlijke strategische agenda voeren de profielorganisaties zowel in de politiek als in het onderwijs het gesprek om ruimte te vragen voor scholen om vanuit diversiteit en eigenheid goed onderwijs te kunnen bieden.

Een intensieve samenwerking op het gebied van belangenbehartiging is hiervoor cruciaal. Dat gebeurt niet alleen op het niveau van bestuurders, maar ook tussen de adviseurs die de contacten met ‘Den Haag’ onderhouden. In een politieke werkgroep wisselen zij relevante kennis en informatie uit. Daarnaast ontplooiën zij activiteiten, vaak in samenwerking met leden, die gericht zijn op de beïnvloeding van beleidsprocessen en beeldvorming.